

კამილ-ალფონს ტრეზელი (1780–1860), მოხსენებით ბარათი საქართველოს შესახებ

Camille Alphonse Trézel, Notice sur la Géorgie. – Château de Vincennes, Service historique de l'armée de Terre, n°1486, 1M, Russie jusqu'en 1811, fol. 1-41.

La ville est bâtie en bois, pierre et terre sur la rive droite du Khur et forme au pied des collines un amphithéâtre assez agréable. Elle contient environ 2000 maisons (dix mille habitants) et un bon nombre d'édifices publics en pierre de taille ; ce sont presque des églises ou des couvents. Les anciens souverains demoroient dans la forteresse située sur un rocher (fol. 30) de la rive gauche du fleuve et jointe à la ville par un pont de bois. Comme toutes celles que j'ai vues en Asie, cette forteresse renferme beaucoup de maisons d'habitations et ne présente d'autres moyens de résistance que des murailles crénelées en assez mauvais état. Mais les parties supérieures pourroient être défendues avec d'avantages. Les collines qui dominant la ville sur la rive droite offrent d'anciennes constructions qui seroient aussi d'excellents refuges contre les révoltes du peuple de Tifflis.

ეს ქალაქი მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე ხით, ქვითა და მიწით არის ნაგები და ბორცვის ძირში საკმაოდ სასიამოვნო ამფითეატრს ქმნის. იქ დაახლოებით 2,000 სახლია (10,000 მოსახლე – კ. ტ.) და თლილი ქვით ნაგები საკმაო რაოდენობის საზოგადოებრივი შენობა, ძირითადად ეკლესიები თუ მონასტრები. ძველი მმართველები მდინარის მარცხენა ნაპირზე, კლდეზე მდებარე ციხესიმაგრეში ცხოვრობდნენ, რომელიც ქალაქს ხის ძველი ხიდით უკავშირდებოდა. როგორც ყველა ის ციხესიმაგრე, რომელიც აზიაში ვნახე, ესეც მრავალ საცხოვრებელ სახლს მოიცავს და თავდაცვის სხვა საშუალება, გარდა საკმაოდ ცუდ მდგომარეობაში არსებული დაკბილული კედლისა, არ გააჩნია. მაგრამ ისე ჩანს, რომ შესაძლებელია ზედა მხარეების წარმატებით დაცვა. ბორცვებზე, რომლებიც ქალაქს მარჯვენა ნაპირიდან დაჰყურებს, ძველი ნაგებობებია, რომლებიც შესანიშნავი თავშესაფარი იქნება ტფილისის აჯანყებული მოსახლეობისგან დასაცავად.

Ici le Khur est rapide et resserré auprès du pont entre deux petits roches bas qui laissent entr'eux un passage d'environ 15 toises. Mais il s'élargit à peu de distance au dessous. C'est au pied de celui de la rive gauche que sont les sources d'eau chaude sulphureuses. Elles sont très claires et presque absolument inodorés. Leur chaleur est si grande en sortant de la source que je ne pus y tenir la main. Cependant je vis un Arménien qui par degré entra jusqu'au cou dans le bassin et y reste un demi quarre d'heure (fol. 31).

მტკვარი აქ სწრაფია და ვიწროვდება ხიდთან ორ პატარა, დაბალ, დაახლოებით 15 ტუაზის სიგანის [29,25 მ] კლდეს შორის და შემდეგ უფრო ქვევით ფართოვდება. სწორედ ამ მარცხენა ნაპირთან მიედინება გოგირდიანი ცხელი წყალი. ის მეტად გამჭვირვალეა და თითქმის არა აქვს სუნის. სათავიდან გამოსული წყალი იმდენად ცხელია, რომ მასში ხელი ვერ გავაჩერე. ამასობაში, ერთი სომეხი ვნახე, რომელიც აუზში ნელ-ნელა, კისრამდე ჩავიდა და იქ 15 წუთის განმავლობაში გაჩერდა.

Tifflis est la première ville où nous eûmes le plaisir de retrouver une image des mœurs de l'Europe. Attristés depuis deux ans par le séjour des villes silencieuses de l'Asie dont les rues étroites et solitaires n'offrent qu'une suite de murs nus qui répercutent les flots d'une poussière embrasée ; nous jouissions avec avidité de tout le mouvement d'une cité chrétienne et de mille choses qui échappaient à notre attention où nous paroissent autrefois à notre attention où nous paroissent importunes. Le roulement des chars chargés de denrées ou d'attirails et de munitions de guerre, la cours rapide de quelques voitures de luxe, les sons discordants des cloches de plusieurs églises, des marchés bruyants où se trouvent pèle mêle des Géorgiens, des Arméniens, des Persans et une affluence de soldats Russes, les chants, la musique des troupes ce mélange confus d'objets nouveaux qui rappeloient vivement la patrie, tout excitait en nous une émotion indéfinissable. (fol. 32)

ტფილისი ის პირველი ქალაქია, სადაც ხელახლა, სიამოვნებით ვიხილეთ ევროპული ადათ-წესები. ჩვენ დამწუხრებულები ვიყავით ორი წლის განმავლობაში აზიის მდუმარე ქალაქებში ყოფნის გამო, სადაც ვიწრო და უკაცრიელ ქუჩებში მხოლოდ შიშველი კედლების რიგია, რომლებიც გავარვარებული მტვრის ბუღს ირეკლავს. ჩვენ დიდად გავიხარეთ ქრისტიანული ქალაქის ცხოვრებით და იმ ათასი რაღაცით, რაც ადრე ჩვენი ყურადღების მიღმა რჩებოდა ან მომაბეზრებელი გვეჩვენებოდა: საკვებით, იარაღით და საომარი აღჭურვილობით დატვირთული ურმების ხმაური, რამდენიმე ძვირფასი ეტლის სწრაფი მოძრაობა, ეკლესიების ზარების არათანაბარი ხმა, ხმაურიანი ბაზრები, სადაც ერთმანეთში ირევიან ქართველები, სომხები, სპარსელები და რუსი ჯარისკაცები, სიმღერები, სამხედრო მუსიკა – სიახლის ეს უწესრიგო ნარევი სამშობლოს გვაგონებდა და ჩვენში უცნაურ ემოციას იწვევდა.

(ფრანგულიდან თარგმნა ი. ნაჭყებიამ)